

Zaak C-516/19

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

9 juli 2019

Verwijzende rechter:

Verwaltungsgericht Berlin (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

17 juni 2019

Verzoekende partij:

NMI Technologietransfer GmbH

Verwerende partij:

EuroNorm GmbH

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Verenigbaarheid van overheidssteun met de interne markt; definitie van kmo; onderneming waarover overheidsinstanties zeggenschap hebben

Voorwerp en rechtsgrondslag van de verwijzing

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU, in het bijzonder:

Uitlegging van verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB 2014, L 187, blz. 1) (hierna: „verordening nr. 651/2014”)

Prejudiciële vragen

1. Kan een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid die een economische activiteit uitoefent volgens artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014, niet als kleine of middelgrote onderneming (hierna: „kmo”) worden beschouwd op grond van het loutere feit dat 90 % van haar maatschappelijk kapitaal in handen is van een stichting naar burgerlijk recht, met een niet voor het dagelijks bestuur bevoegd curatorium bestaande uit 17 personen waarvan er twee vertegenwoordigers zijn van een ministerie, één de burgemeester van een stad, één de rector van een universiteit, drie professoren van die universiteit, één de president van een andere hogeschool en één de algemeen directeur van een kamer van industrie en koophandel?
2. Zijn openbare universiteiten en hogescholen en Duitse kamers van koophandel en industrie overheidsinstanties in de zin van artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014?
3. Zijn personen die op vrijwillige basis zitting hebben in het curatorium van een stichting, overheidsinstanties in de zin van artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014 louter op grond van het feit dat zij hun hoofdberoep in dienst van een overheidsinstantie uitoefenen?
4. Is het voor het bestaan van zeggenschap van overheidsinstanties in de zin van artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014 bepalend dat de organen van de overheidsinstanties de vrijwillige leden van het curatorium op grond van een rechtsverhouding aanwijzingen kunnen geven om in het curatorium op een bepaalde wijze te stemmen?
5. Is het voor het bestaan van indirecte zeggenschap over de stemrechten door overheidsinstanties bepalend dat vaststaat dat de overheidsinstanties invloed uitoefenen op leden van het curatorium om deze ertoe aan te zetten hun stemrechten op de door de overheidsinstanties bepaalde wijze te benutten?
6. Is reeds dan sprake van indirecte zeggenschap over de stemrechten door overheidsinstanties wanneer de mogelijkheid bestaat dat vrijwillige leden van het curatorium bij hun activiteit binnen het curatorium rekening houden met de belangen van de openbare instanties waarvan zij afkomstig zijn?
7. Is het voor het bestaan van „gezamenlijk[e] [...] zeggenschap” in de zin van artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014 bepalend dat een gezamenlijke wilsvorming van de overheidsinstanties met betrekking tot de stemrechten kan worden vastgesteld?
8. Is het voor het „[hebben van] zeggenschap” in de zin van artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014 bepalend hoe de statuten door de stichting daadwerkelijk worden geïmplementeerd dan wel hoe de bewoordingen van de statuten mogelijk anderszins worden geïnterpreteerd?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Verordening nr. 651/2014, in het bijzonder

Artikel 3, lid 4, van bijlage I bij verordening nr. 651/2014 (hierna: „litigieuze bepaling”)

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht en contractuele bepalingen

Gesetz zur vorläufigen Regelung des Rechts der Industrie- und Handelskammern (wet inzake de voorlopige regeling van het recht betreffende de kamers van koophandel en industrie; hierna: „IHKG”) in de versie van 29 maart 2017

Richtsnoer „Zentrales Innovationsprogramm Mittelstand (ZIM)” (centraal innovatieprogramma voor de middenstand) van het Duitse federale ministerie van Economische Zaken en Energie (hierna: „ZIM-richtsnoer”), die geen regelgevend karakter heeft

Statuten van de Stiftung NMI Naturwissenschaftliches und Medizinisches Institut an der Universität Tübingen in de op 11 augustus 2015 door het Regierungspräsidium (regionale raad) Tübingen goedgekeurde versie (hierna: „statuten”)

Samenwerkingsovereenkomst tussen het NMI-Instituut en de openbare universiteit Tübingen, in de geactualiseerde versie van 2009 (hierna: „samenwerkingsovereenkomst”)

Feiten en procedure

- 1 Partijen twisten over overheidssteun overeenkomstig de ZIM-richtsnoer voor een onderzoeks- en ontwikkelingsproject van verzoekster.
- 2 Verwerende partij is een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid waaraan bevoegdheid van openbaar gezag is toegekend voor het verrichten van publiekrechtelijke bestuurstaken, onder meer op het gebied van overheidssteun.
- 3 Het maatschappelijk kapitaal van verzoekster beloopt 27 800 EUR, waarvan 25 000 EUR in handen is van het onderzoeksinstituut „NMI Naturwissenschaftliches und Medizinisches Institut an der Universität Tübingen” (hierna: „NMI-Instituut”). Het resterende kapitaal is in handen van een holding.
- 4 Het NMI-Instituut is een rechtsbevoegde stichting naar burgerlijk recht. Het doel van de stichting bestaat in de bevordering van wetenschap en onderzoek. Met de oprichting van het NMI-Instituut werd onder meer beoogd de in dat kader verkregen onderzoeksresultaten financieel winstgevend in de praktijk te brengen. Het stichtingskapitaal is opgebracht door 13 ondernemingen en voor een klein deel door de stad Reutlingen. De statuten bevatten geen regeling betreffende de

uitoefening van de aandeelhoudersrechten waarover het NMI-Instituut ten opzichte van verzoekster beschikt.

- 5 Tot april 2018 was de algemeen directeur van verzoekster tegelijkertijd voorzitter van de raad van bestuur en hoofd van het NMI-Instituut. Verzoekster en het NMI-Instituut zijn gevestigd in hetzelfde gebouw in Reutlingen.
- 6 Het NMI-Instituut heeft volgens zijn statuten twee organen, namelijk het curatorium en de raad van bestuur. De raad van bestuur voert de activiteiten van de stichting uit en regelt al haar zaken. Bij een aantal handelingen dient de raad van bestuur eerst de toestemming van het curatorium te verkrijgen, bijvoorbeeld bij grondtransacties en het aangaan van leningen.
- 7 De taak van het curatorium bestaat erin de beginselen voor de werkzaamheden van de stichting overeenkomstig haar doelstellingen vast te leggen en toe te zien op de naleving ervan. Volgens de statuten behoort tot zijn bevoegdheden onder meer het nemen van beslissingen over de planning van de stichting op onderzoeks- en financieel gebied, het benoemen en afzetten van de raad van bestuur en het wijzigen van de statuten. Het curatorium neemt zijn beslissingen met eenvoudige meerderheid, bij wijziging van de statuten met een tweederde meerderheid.
- 8 De leden van het curatorium verrichten hun activiteiten op vrijwillige basis. Conform de statuten telt het curatorium momenteel in totaal 17 leden. De precieze samenstelling wordt in de eerste prejudiciële vraag toegelicht. De meerderheid van de leden is afkomstig uit overheidsinstanties in de zin van de litigieuze bepaling.
- 9 Tot het curatorium behoort onder meer de algemeen directeur van de kamer van koophandel en industrie van de stad Reutlingen. Overeenkomstig het IHKG vertegenwoordigen en bevorderen de kamers van koophandel en industrie, die publiekrechtelijke lichamen zijn, de belangen van de handelaren en de bedrijfseconomie van hun district.
- 10 Tevens bestaat er een samenwerkingsovereenkomst tussen het NMI-Instituut en de openbare universiteit Tübingen waarin onder meer het volgende is geregeld:
  - Samenwerking als gelijkwaardige partners en gelijkwaardigheid van de over en weer verrichte prestaties
  - Planning en uitvoering van onderzoeksprojecten
  - Samenwerking op het vlak van arbeids- en kwalificatiemogelijkheden
  - Het plaatsen van leerstoelhouders in inrichtingen van de stichting

De samenwerkingsovereenkomst bevat ook bepalingen inzake de verdeling van inkomsten die worden behaald door de exploitatie van gezamenlijke uitvindingen van de universiteit Tübingen en het NMI-Institut.

- 11 In juli 2016 vroeg verzoekster bij verweerster steun aan voor haar onderzoeksprojecten. Alhoewel verweerster van mening was dat de projecten principieel voor steun in aanmerking kwamen, wees zij het verzoek in februari 2017 af. Als reden voerde zij aan dat verzoekster niet als kmo kan worden beschouwd aangezien zij onder zeggenschap van een overheidsinstantie staat.
- 12 Verzoekster heeft tegen die beslissing bezwaar ingediend, dat in juni 2017 door verweerster is afgewezen. Met haar thans ingestelde beroep houdt verzoekster vast aan haar vordering.

Motivering van de verwijzing

- 13 Voor de beslechting van het geding is een beslissing van het Hof inzake de uitlegging van de Verdragen vereist.
- 14 Doorslaggevend is in dat verband de vraag of verweerster op grond van de litigieuze bepaling terecht mocht weigeren verzoekster als kmo aan te merken en haar steun toe te kennen.
- 15 Volgens de ZIM-richtsnoer hebben kmo's die in Duitsland een commerciële activiteit uitoefenen het recht om steunaanvragen in te dienen. Voor de definitie van kmo's verwijst die richtsnoer naar verordening nr. 651/2014 en de litigieuze bepaling.
- 16 Volgens de litigieuze bepaling kan een onderneming niet als kmo worden aangemerkt indien één of meer overheidsinstanties, gezamenlijk of afzonderlijk, direct of indirect zeggenschap hebben over 25 % of meer van het kapitaal of de stemrechten.
- 17 Verweerster voert de volgende argumenten aan om te staven dat verzoekster onder zeggenschap van overheidsinstanties staat en dus niet als kmo kan worden gekwalificeerd:
  - Het NMI-Institut en verzoekster zijn verbonden ondernemingen in de zin van artikel 3, lid 3, onder a), van bijlage I bij verordening nr. 651/2014.
  - Het NMI-Institut oefent weliswaar geen directe zeggenschap over verzoekster uit,
  - maar via het curatorium, dat voor het merendeel bestaat uit vertegenwoordigers van overheidsinstanties, hebben overheidsinstanties indirect zeggenschap over verzoekster.

- Gezien de totaliteit van de bevoegdheden die volgens de statuten van de stichting aan het curatorium zijn toegekend, bestuurt het curatorium in wezen de stichting.
  - Verzoekster oefent haar activiteiten in het kader van het doel van de stichting uit, zodat ervan moet worden uitgegaan dat ook verzoekster in aanzienlijke mate door overheidsinstanties wordt beïnvloed.
- 18 Verzoekster voert van haar kant de volgende argumenten aan waaruit in haar visie blijkt dat zij niet onder zeggenschap van overheidsinstanties staat en dus als kmo moet worden aangemerkt:
- De stichting oriënteert zich uitsluitend aan het objectieve doel van de stichting. Buiten dat kader vindt geen wilsvorming plaats.
  - Het curatorium oefent geen invloed uit op de wil van de stichting, dat wil zeggen op de andere organen ervan, en bepaalt niet welke beslissingen de stichting in de aandeelhoudersvergadering van verzoekster neemt.
  - Het curatorium moet worden vergeleken met een professioneel adviesorgaan dat geen invloed kan uitoefenen op beslissingen die verzoekster betreffen.
  - Raden van bestuur van stichtingen beschikken over het algemeen over ruime bevoegdheden.
  - Het curatorium van het NMI-Instituut kan de raad van bestuur geen aanwijzingen geven. Dit betreft ook de vraag op welke wijze de raad van bestuur gebruik maakt van de aandeelhoudersrechten waarover het NMI-Instituut ten opzichte van verzoekster beschikt.